

РОЛЬ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

М. І. Грицаєнко, аспірант*

Таврійський державний агротехнологічний університет

Розглянуто питання актуальності формування та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК). З цією метою проаналізовано частку господарств населення у виробництві валової продукції сільського господарства та основних видів сільськогосподарської продукції, а також динаміку кількості СОК. Зроблені висновки щодо інноваційної діяльності в СОК.

Постановка проблеми. Сучасні підходи до інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва мають бути зорієнтовані на розвиток кооперації для спільного освоєння ресурсів і вирішення системних проблем розвитку галузі.

Інтенсифікація використання наявного ресурсного потенціалу можлива за рахунок розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, яка на основі об'єднання їх зусиль і ресурсів сприяє

*Науковий керівник – д. е. н. О. Г. Шпикуляк

зменшенню витрат, пов'язаних з провадженням господарської діяльності. Сільськогосподарські товаровиробники, залучені до такої форми кооперативних відносин, беруть участь у формуванні доданої вартості на всіх стадіях виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, а також просування кінцевого продукту до споживача, що значно підвищує їх шанси на успіх.

З метою розвитку аграрного ринку передбачається сприяння процесам кооперації, особливо за участю дрібних сільськогосподарських товаровиробників, з боку державних органів управління аграрним сектором шляхом виділення в їх структурі спеціальних підрозділів з функціями координації розвитку виробничої і обслуговуючої кооперації та інспектування ідентичності сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань з урахуванням кооперативних принципів та відповідно до актів законодавства [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку сільськогосподарської кооперації присвятили свої дослідження багато вітчизняних економістів-аграрників, в тому числі С. Г. Бабенко, С. С. Бакай, Ф. В. Горбонос, В. В. Зіновчук, С. А. Кравченко, О. В. Крисальний, Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, А. О. Пантелеймоненко, О. Д. Радченко, П. Т. Саблук та ін. Не зважаючи на значну кількість наукових публікацій з питань розвитку кооперації, залишаються проблеми, пов'язані з визначенням ролі обслуговуючих кооперативів в забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва. Це зумовило необхідність проведення окремого дослідження.

Мета та методика досліджень. При виконанні дослідження використовувалися методи: системного аналізу економічних явищ – для оцінки сучасного стану розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; економіко-статистичний метод – для оцінки результативності сільськогосподарського виробництва за категоріями господарств.

З метою розробки необхідних пропозицій були використані офіційні дані Державної служби статистики України, законодавчі акти та нормативно-правові документи України, що регулюють питання сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, а також інноваційної діяльності в державі, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні значно зросла питома вага господарств населення в загальному виробництві сільськогосподарської продукції. Якщо в 1985–1990 рр. вони

виробляли 26,1 % валової продукції сільського господарства, то в 2012 р. – 49,3 % (табл. 1).

Таблиця 1

**Валова продукція сільського господарства
за категоріями господарств у 2012 році***

Показники	Сільськогосподарські підприємства	у т.ч. фермерські підприємства	Господарства населення
Валова продукція у постійних цінах 2010 року, всього, %	50,7	6,3	49,3
у т. ч. продукція рослинництва	55,0	8,6	45,0
продукція тваринництва	41,8	1,7	58,2

* На основі даних Державної служби статистики України

Особливо велика їх роль у розвитку трудомістких галузей. В 2012 році господарства населення виробляли 58,2 % валової продукції тваринництва (на 12,1 млрд грн більше, ніж сільськогосподарські підприємства). У 2012 році вони виробляли 96,7% картоплі, 85,7 % овочів, 81,6 % плодів та ягід, 42,5 % м'яса (у забійній вазі), 77,7 % молока, 85,1 % вовни, 98,0 % меду (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями господарств у 2012 році, %

Вид продукції	Сільськогосподарські підприємства	у т.ч. фермерські підприємства	Господарства населення
Зернові і зернобобові	78,1	10,9	21,9
Цукрові буряки (фабричні)	91,3	6,7	8,7
Соняшник	85,0	18,9	15,0
Картопля	3,3	1,1	96,7
Овочі	14,3	3,5	85,7
Плоди та ягоди	18,4	0,3	81,6
М'ясо (у забійній вазі)	57,5	2,5	42,5
Молоко	22,3	1,3	77,7
Яйця	62,7	0,4	37,3
Вовна	14,9	3,4	85,1
Мед	2,0	0,2	98,0

* На основі даних Державної служби статистики України.

Однак, ці показники зумовлені кризою в розвитку господарств суспільного сектору, а також необхідністю виживання людей, що мешкають у селі, в існуючих дуже складних економічних умовах. Досвід розвинених країн свідчить про те, що у перспективі зі зниженням ролі вказаних факторів, а також зі зменшенням частки сільського населення, питома вага великих і середніх підприємств у виробництві продукції сільського господарства зростатиме.

У зв'язку зі значною роллю господарств населення у розвитку сільськогосподарського виробництва доцільно сприяти їх участі в кооперативному сегменті аграрного ринку, зокрема – у сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах.

Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів [2]. СОК орієнтується на загальні інтереси певних соціальних груп населення, віддає пріоритет не прибутку (хоча має комерційну спрямованість), а створенню нормальних умов праці, життя й діяльності своїх членів шляхом надання їм послуг.

Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року передбачає стимулювання інноваційного розвитку агропромислового виробництва і сільських територій, у т. ч.: забезпечення фінансової підтримки закупівлі складної сільськогосподарської техніки; розробку та реалізацію спеціальної науково-технічної програми з обґрунтування шляхів розвитку сільських територій; стимулювання розвитку інфраструктури ринку інновацій в АПК [3]. Вважаємо, що реалізації цих завдань сприятиме збільшення кількості СОК та підвищення якості надання ними послуг.

Проте на сьогодні вони не задовольняють зростаючих потреб виробників сільськогосподарської продукції та її споживачів. Так, відповідно до аналізу тренду (рис. 1), за 2003–2013 рр. кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів щорічно збільшувалась в середньому на 82,2 одиниці і склала на початок 2014 р. 1035 од. Така їх кількість і динаміка свідчать про певні проблеми у сфері формування та функціонування СОК: недосконалість законодавства, слабка матеріальна база, відсутність кваліфікованих кадрів, недостатня обізнаність селян у перевагах

об'єднання зусиль на умовах кооперації [4]. Водночас їх розвиток стримується і відсутністю належної державної підтримки.

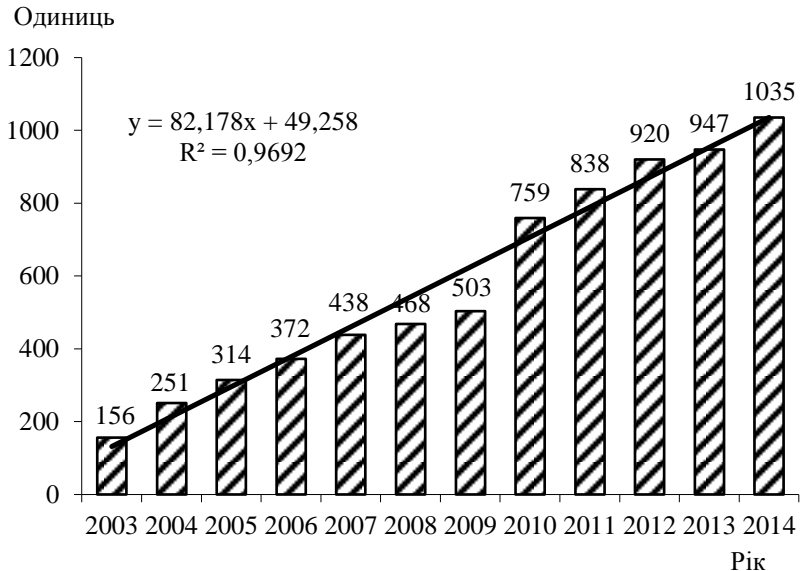

Рис. 1. Динаміка кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні, одиниць на початок року*

*За даними Державної служби статистики України

Висновки. Для подолання кризових явищ в сільськогосподарському виробництві необхідно сконцентрувати увагу на підтримці інноваційної діяльності в обслуговуючих кооперативах, в яких можливе ефективне впровадження нових технологій, створення різних ланок інноваційної інфраструктури. Стратегію інноваційного розвитку СОК необхідно спрямовувати на об'єднання науково-технічної, організаційно-економічної та інвестиційної політики, за допомогою яких створюються нові або модернізуються існуючі технології, організаційно-економічні відносини тощо.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року №1158. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

2. Про сільськогосподарську кооперацію [Електронний ресурс]: Закон України від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
3. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року // Економіка АПК. – 2010. – №7. – С. 3–14.
4. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2013-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coop-union.org.ua/wp-content/uploads/Programm_SOK_new_ver.pdf